

Аліна ЧЕХУНІНА

(Херсон, Україна)

САМОКОНТРОЛЬ ВИКОНАВЦЯ ПРИ САМОСТІЙНОМУ ОПРАЦЮВАННІ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Актуальність теми визначена безсумнівною значущістю самоконтролю у самостійній роботі майбутнього педагога-музиканта або музиканта-виконавця. Особливо гостро проблема самоконтролю постає перед студентами заочної форми навчання, оскільки основна маса навчального матеріалу відводиться на самостійне опрацювання.

Мета – визначення структури самоконтролю для полегшення самостійної роботи студентів заочної форми навчання над виконавською програмою з дисципліни «Спеціальний музичний інструмент».

Поняття самоконтроль музиканта-виконавця є похідним від психологічного поняття «самоконтроль», яке, згідно з визначенням, означає «усвідомлення і оцінку суб'єктом власних дій, психічних процесів і станів. Поява і розвиток його визначається вимогами суспільства до поведінки людини. Самоконтроль передбачає наявність еталона, відповідно до якого коригуються власні дії. Самоконтроль може бути об'єктом вольової регуляції в стресових ситуаціях» [3, с. 553].

Важливість самоконтролю у музично-виконавській діяльності неодноразово акцентувалась у дослідженнях відомих педагогів-музикантів, виконавців, музикознавців, фахівців у галузі музичної психології, серед яких К. Мартінсен, К. Ігумнов, Г. Нейгауз, Г. Коган, А. Готсдинер [1, с.112-119], Я. Мільштейн, В. Горностаєва, О. Блох, М. Старчеус, Ю. Цагареллі [5, с. 22-27], М. Степанов [4], А. Грінченко [2] та багатьох інших, які розглядали самоконтроль у зв'язку з розвитком музичних здібностей, мислення, пам'яті, уваги, сприйняття, уявлень, вмінь, музично-технічних навичок виконання, слухового контролю, етапів роботи над музичним твором тощо.

Майже всі дослідники дотримуються думки, що у музичному виконавстві відсутність самоконтролю унеможливує послідовність виконавського процесу, його успішний результат, аналіз технічних прийомів, роботу над власними помилками у грі, створення художнього образу та інші складові музичного виконання.

Стосовно обраної теми та визначеної мети важливими для нас виявляються погляди дослідників А. Грінченко [2], та Н. Степанова [4]. Перший з вказаних авторів ретельно розглядає самоконтроль як складне явище, в механізмі якого виокремлюється комплекс взаємопов'язаних «сенсорно-перцептивно-рефлексивно-рухових дій», що демонструють відповідність функцій самоконтролю певним психічним станам виконавця [2, с. 98].

Н. Степанов виокремлює у структурі самоконтролю низку процесів, які відіграють важливу роль у навчанні музичному виконавству [4, с.173]. Спираючись на дослідження автора, виділяючи найбільш важливі, на наш погляд складові самоконтролю, можна уявити його у вигляді *комплексу компонентів*, які передбачають цілеспрямоване виконання певних виконавських завдань та сприяють організації самостійної роботи студента, а саме:

1) *координація виконавських рухів*, або моторно-руховий самоконтроль – це контроль над технічними рухами, виконання складних фрагментів музичного тексту, за допомогою поділення їх на простіші складові, аналізу, синтезу та подальшого відновлення структурної цілісності. Координація рухів важлива на всіх етапах опрацювання музичного твору;

2) *дії уваги - зовнішньої і внутрішньої*:

– зовнішня увага спрямована на сприйняття та впізнавання, наприклад нотного тексту при розборі музичного твору, роботі з аплікатурою, динамікою, штрихами, фразуванням, агогікою, педалізацією, технічними складнощами та відтворенні їх у реальному звучанні інструменту;

– внутрішня увага спрямована на такі внутрішні інтелектуальні процеси виконавця, як фантазування, активна уява, образні асоціації, уявне створення

художнього образу, відповідність образу рисам композиторського стилю, або стилю епохи, тощо.

3) *відображення в звуці емоцій виконавця*. До цього рівня відноситься виразна артикуляція, а саме - *взяття звуку* (дія кінчиків пальців), коли руками створюється художній музично-звуковий образ. У момент такого взяття відбувається синтез технічного та емоційного-образного початків в музичному-виконавстві, а самоконтроль рухів та відчуттів сприяє художньо-смісловому та образному наповненню твору;

4) *доцільності* – на цьому рівні відбувається використання, перемикання та взаємодія всіх попередніх рівнів залежно від конкретного випадку.

Музично-виконавський самоконтроль можна формувати й розвивати. Звісно, краще розпочинати з дитинства, у період навчання у позашкільних початкових закладах музичної освіти, поетапно, паралельно з розвитком музичних здібностей, техніки, образних уявлень, накопичення музичного досвіду, виконавських навичок тощо.

Процес формування й вдосконалення самоконтролю можна продовжувати і надалі, у період навчання у закладах середньої та вищої освіти музичного спрямування, в опорі на професійне акме, мотивацію, волю, самообілізацію, пізнавальний компонент тощо.

Дуже важливим для розвитку самоконтролю є створенні комфортної художньо-освітньої атмосфери на заняттях, де значна роль відводиться співтворчості педагога та студента (організаційно - комунікативна складова формування самоконтролю).

Як бачимо, самоконтроль займає важливе місце у виконавській діяльності музиканта та самостійному опрацюванні творів. Завдяки розвитку навичок самоконтролю відбувається розвиток виконавської техніки, емоційної чуйності і чуттєвого досвіду, реалізація творчого самовираження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Готсдинер А.Л. Музыкальная психология / Готсдинер А. Л. – М: "NB МАГИСТР", 1993. – 193 с.
2. Грінченко А. М. Педагогічні умови формування музично-виконавського самоконтролю студентів у процесі навчання гри на фортепіано. – С. 96-103. / А. М. Грінченко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти. – 2017. – Вип. 22(2). – С. 96-103. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_014_2017_22%282%29__19
3. Новейший психологический словарь / [ред. В. Шапарь, В.Россоха]. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2005. – 806 с.
4. Степанов Н. И. Самоконтроль исполнительских действий как условие успешного обучения музыкально-исполнительскому искусству // Вестник МГУКИ. – 2014. – Вып. 5 (61) сентябрь-октябрь.– С. 172-177. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/samokontrol-ispolnitelskih-deystviy-kak-usloviye-uspeshnogo-obucheniya-muzykalno-ispolnitelskomu-iskusstvu>
5. Цагарелли Ю. А. Психология музыкально-исполнительской деятельности. Учебное пособие / Ю. А. Цагарелли. – СПб.: Композитор, 2008. – 368 с.

ДОВІДКА ПРО АВТОРА:

Чехуніна А. Самоконтроль виконавця при самостійному опрацюванні музичних творів

Чехуніна А – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри інструментального виконавства, факультету культури та мистецтв Херсонського державного університету

«Самоконтроль виконавця при самостійному опрацюванні музичних творів».

Тел.. 050 765 95 66

alinachekhunina@gmail.com

Матеріали прошу опублікувати в розділі «Педагогіка».

Відділення № 10 «Нової пошти», вул. Кедровського 12а, м.Херсон.

контактний телефон 050 765 95 66